

Balázs
István

TAPASZTALATOK LENGYELORSZÁGBAN

Az Országos Erdészeti Egyesület megbízásából nyolcnapos tapasztalatszerző, ismerkedő és kapcsolatokat továbbfejlesztő tanulmányúton vettem részt harmadmagammal Lengyelország északi részén.

A Lengyel Népköztársaság nagyobb ország, nagyobb erdőterülettel és ezeket a tőlünk eltérő nagyobb méreteket tapasztaltuk is úton-útfélen. Az összes erdőterület 8760 ezer ha. Ez 5,6-szorosa a miénknek, és 27⁰/₀-nyi erdőösültséget jelent. Rendkívül jelentős az egyéni tulajdonban levő erdők nagysága, az összesnek a 18,65⁰/₀-a. Ez az országban uralkodó mezőgazdálkodási formát is jelzi, az összes hasznosított terület 86⁰/₀-a egyéni gazdaság. Ebből az alapállásból kell kiindulni, amikor a lengyel erdőgazdálkodásról, természetvédelemről, vadászat—vadgazdálkodásról és az erdészeti (faipari) egyesületi életéről beszélünk. Az elmondottak nem adhatnak teljes áttekintést, inkább csak kiragadott, érdekesebb példákkal igyekszem jellemezni.

Az erdőgazdálkodási tevékenységet, az erdőművelésben, de még a fahasználat vonatkozásában is, egyértelműen meghatározza az, hogy a bejárt területen találjuk a legsodálatosabb erdeifenyő állományokat. Mint mondták — nem kis nemzeti büszkeséggel, amely nem volt bántó — ezeken a vidékeken, Olsztin, Pojezierze, Mazurskie vajdaságban található Európa legjobb, legszebb erdeifenyős területe. Sokak szerint ez a világon legkedvezőbb termőhelye. A látott állományok tökéletesen igazolták is ezt. A terület általában 200—300 m-rel van a tengerszint felett, évi 580 mm körüli csapadék a jellemző, de ezt kiegészíti a Balti-tenger adta különleges mikroklíma, amelynek hatását mi is éreztük a több mint 1000 km-es út során. A tengerszint feletti magasság adata a legjobb Ef állományok területére vonatkozik.

Mindenütt uralkodó a természetes felújítás és ennek érdekében alakították ki az állományokba történő belenyúlásokat is. Nagyon sűrű, igen szép és sok természetes újjulatot láttunk.

Egyik erdészetnél (Olsztyn) úgy végezték az erdőfelújítást, hogy a területen tuskóirtás nélkül meghagyták a természetes tölgy-újjulatot és egyéves erdeifenyővel hajtották végre pásztahúzó eke segítségével az ültetést. A két fafaj mellett még 2—3 éves vörösfenyőt is ültettek. Említették, hogy ez az erdősisítés csak ezen a területen alkalmazott módszer. Másutt bemutatták az ún. poroszkeverék erdősisítést, amelyet még az 1940—50-es években alkalmaztak. Ennél a módszernél 15⁰/₀ lucfenyő magot kevertek az erdeifenyő mag közé és ezt kézzel kiszórták az erdősisítendő területeken. Ezek az állományok igen vegyes képet mutattak, mert a két fenyő közé még nyír, vöröstölgy stb. lombanyagot is tettek.

Néhány apró érdekesség: a hatalmas területen nagyon sok szétszórt erdőfoltot és összefüggő nagy erdőtesteket láttunk; kevés az erdőkben a feltáró út, de vékony betonút elég szépen található az erdőkben, s ezek állami utak; csupa

elegyes állományt láttunk; szerencsájuk van a vadkárrel, mert az igen sűrű, jól felújítható erdőkben észlelhető elég komoly károsítást kinövi az állomány; a vöröshangya telepeket (várat) dróthálóval védik a vaddisznóktól, mert a vöröshangyák az erdeifenyőt károsító rovarokat, férgeket stb. igen erősen pusztítják; törödniök kell a megfelelő koronatípusok kialakításával, mert állandó szélkárosítás és fagy—hó károsítás éri az É-i részekben az állományokat; a fenyveseiket károsító különböző betegségek és állati kártevők (szű, Lophodermium stb.) most nem mutatkoznak olyan nagymértékben, mint korábban, mert sikeres az ellenük való védekezés; a gradációs időszak megjöttével mégis van elég gond; a gradációs időszak összefügg a vízsint ingadozással.

Kísérleti területek és csemetegazdálkodás bizonyos vonatkozásban kapcsolódik egymáshoz. Vannak kísérleti célra kijelölt területek és állományok, ahonnan a begyűjtött fenyőmagot és csemetét központilag osztják el, irányítják a megadott, kijelölt területekre. A csemetét az erdészetek, erdészkerületek a lehetőleg 5 ha-nál nagyobb csemetekertekben termelik, nevelik, de az elosztás központilag történik. Az 5 ha-nál nagyobb csemetekertek létesítését sok egyéb mellett a jelentkező munkaerőhiány indokolja.

Erdőgazdaságuk szervezeti felépítése nem különbözik jelentősen a miénktől. Csak a területnagyságok, de azok azután jelentősen. Így például az olsztyni erdőgazdaság teljes területe 521 000 ha, és ebben 28 főerdészetet alakítottak ki, a korábbi 60 (!) erdészet helyett. Az egyes főerdészetek 17 000—30 000 ha közötti területtel és ezen belül 4000—5000 ha-os kerületekkel (4—6 db) rendelkeznek. Az özssterülethez tartozik még 108 km² vízfelület, amelyen belül 1600 db 1 ha-on felüli nagyságú tó található. A szervezeti felépítéshez talán még annyit, hogy az erdőgazdaság igazgatójának három (műszaki-, fahasználati-, művelési-) helyetese van és külön van mindenütt egy műszaki erdészet, amely az építkezésekkel és a gépek biztosításával foglalkozik. Ezzel nem mondtam semmi újat, a nálunk is bevezetett összevonás, a nagyobb egységek létrehozása erdőgazdaságon belül Lengyelország erdőgazdálkodásában is megtörtént. De különösebben nagy központú erdészetek és személyzet nélkül, a gépek és munkaerők bizonyos koncentrálásával.

Az állami erdőgazdaságok központilag irányított fahasználati brigádjaikkal, a fahasználati igazgatóhelyettes és osztály vezetésével szinte az erdészetektől függetlenül, a tízéves erdőgazdasági üzemterv fahasználati előírásainak betartásával végzik a fakitermelést. A kitermelt faanyagot a faipar kívánalmainak megfelelően készítik fel. Az ilyen hagyományos fakitermelés általában 80—90%-ban gépesített, azaz motorfűrészsel végzik a fakivágást.

A jelentős szállítási távolságok, valamint a koncentráltabb és gazdaságosabb felhasználás érdekében, egyre több erdőgazdaság lép szerződéses viszonyba a faiparral, ill. a forgácslapgyárakkal. Ebben az esetben a fahasználatra kijelölt területen a kivágott, kidőlt fát a helyszínen aprítógép felvágja, aprítékot készít belőle és innen a géptől azonnal viszik a fenyő-aprítékot a forgácslapgyárba. Az erdőgazdaság és faipar közötti kapcsolatra vonatkozóan legáltalában az egyik főerdészet vezetője mondotta meg a valóságot: „Az erdőgazdaság és a faipar között az egyetértő együttműködés egyelőre csak felső szinten van meg igazán, de lent a közvetlen kapcsolat szintjén még van tennivaló a két szerv között, hogy mindkét fél megtalálja a számítását”.

Az 1 631 000 ha egyéni tulajdonú erdőben a megfelelő szakmai igények, követelmények biztosítása, az üzemtervszerű gazdálkodás érdekében ezt a hatalmas területet az állami erdőgazdaságok szakmai irányítása alá rendelték.

Lényeges téma számomra a természetvédelem helyzete. Lengyelországban 12 Nemzeti Park van 36 000 ha területtel, ami az ország össz erdőterületének 0,41 százaléka; az állami erdőknek pedig 1,53%-a. Az összes szigorúan védett természetvédelmi terület a fentiekkel együtt 99 000 ha és az erdőgazdaságok kezelésében levő apró természetvédelmi területek, objektumok, egyes fák stb. számát szinte nem is lehet felmérni. Továbbra is újabb nemzeti parkok kialakítása van folyamatban (pl. Varsó közelében most van egyik kijelölés alatt). Általában óriási figyelmet szentelnek a természeti értékek védelmére. Konkrét példát és a gyakorlati munkát két állami erdőgazdaság és egy Nemzeti Parkban láttam alapján vázolni.

Az Olsztyni Állami Erdőgazdaság területén 200 kijelölt természetvédelmi terület és objektum van, amely 13 000 ha nagyságot tesz ki a benne levő erdőkkel és tavakkal, vizekkel együtt. Ezenfelül még különálló ún. természetvédelmi emlékek (szikla, fa, növény stb.) 500 db van, amivel törődni kell. A konkrét őrzési és egyéb feladatokat a területen levő 2—3 természetvédelmi őr és a külön hatósági jogkörrel felruházott 6 erdőgazdasági személy (erdőmérnök, technikus) látja el. Ezek a személyek a birtokukban levő igazolvánnyal helyszínen bírságozhatnak, személyeket a területről eltávolíthatnak, ha azok a természetvédelmi előírásokat megszegik, nem tartják be. Egyébként az őrök a körzetükbe eső, de nem erdőgazdasági területen, kezelésben levő ún. mezőgazdasági jellegű területek természetvédelmi értékeit is őrzik. Ezeket az őröket közösen fizetik a mezőgazdasági hatósággal.

Az erdőgazdaságnak biztosítani kell a természeti értékek védelmét, az emberek számára a megközelíthetőséget (megnézni, élvezni) és lehetőséget kell adni a turisták számára is, hogy hódolhassanak a természetnek. Ehhez pénzre van szükség. Nem a gazdaság termeli ki, gazdálkodik a szükséges anyagokat, hanem a természetvédelemre stb. a pénzt költségvetés alapján a Minisztériumból, a Turista és Sportszövetségtől, valamint a Vajdasági Természetvédelmi Bizottságtól kapja. Az új beruházásokat (épületeket) fizeti a Turista és Sportszövetség, az üdülőházak felújítását, karbantartását már a gazdaság végzi külön erre a célra létesített brigáddal, amelyik autóval járja a gazdaság területét, a költségvetésből fizetve. A Vajdasági Természetvédelmi Hatóság ad pénzt a természetvédelmi jellegű fenntartási költségek biztosítására, az őrök munkabérének fizetéséhez. Prémiumot is ad a jól, eredményesen dolgozó erdészeteknek, erdészeknek, akik egyébként a helyszíni bírságolásokról évente jelentést adnak a vajdasági hatóság felé. Az utak építése úgy történik, hogy a várostól 20 km-en belül épít a hatóság, 20 km-es körzeten túl az erdőgazdaság.

Az erdőgazdasági szakemberek ott is megálapították, hogy komoly gond a turisták (nem a mi klasszikus megfogalmazásunk szerintiék, hanem az erdőbe kimenő mindenkik) fegyelmezése és a rend fenntartása. Nincs teljes összhang a turista-sport szervezet és az erdőgazdaság között az erdőben járás dolgában, ezért irányítani akarják a tömegeket a területen, hogy oda menjenek ahová a gazdaság akarja. Koncentrálják őket, és ennek megfelelően helyezik el, építik az új autós-pihenőket, turistaházakat, tábor-, pihenőhelyeket.

Különleges természetvédelmi érték számos akad. A 14 km hosszú, csodálatos fekvésű, Jeziorak nevű, kanyargós tó, amelynek területén és a nádasokban több ezer madár költ és a Ruciane mellett fekvő igen nagy felületű tó, amelyben az Európában csak itt előforduló hód él szigorúan védelem alatt. A puszcza (vagy bialowieza) Állami Erdőgazdaságban a természetvédelemre a Nemzeti Park jelenléte döntően kihat és a nagy ősréngetekben, ahol elsősorban a fa-termelés a cél, csak kisebb egységek, főként Matuzsálem korú fák élveznek

természetvédelmet. Ezeket a különálló, feltűnően szép faegyedeket számozott táblával jelölték meg és ízléses fakerítéssel vették körül, ez lehetővé teszi a megtekintést, de nem hagy kárt tenni a fában.

A Bialovizsai Nemzeti Park az egyik leghíresebb, sőt az európai bölény miatt talán legismertebb nemzeti park, amelynek szigorúan védett területe 4717 ha és ezen belül is külön elkerítve, teljes érintetlenségében „kezelnek” kb. 1000 ha-nyi területet, az ún. Normál Parkot. A szigorúan védett területen belül az erdőben semmiféle kitermelést nem végeznek, még a kidőlt fákat sem veszik ki, csak ha életveszélyes akkor ledöntik, de ott marad. Az ún. Normál Parkban állandó személyzet dolgozik, akik a területet őrzik és egyúttal idegenvezetőként is tevékenykednek. Állandó, rendszeres a Park látogatottsága és egy-egy idegenvezető (rendszerint idősebb erdészek) 30 fős csoportokban vezetik a látogatókat körül a Normál Parkban.

Részbeni bepillantást nyertünk a vadászatba, vadgazdálkodásba. Általános-ságban említették, hogy az erdőgazdaság területén vadászegyesületek bérelnek területeket és az évenként lelőhető vad mennyiségét az erdőgazdaság állapítja meg. A vadállomány kezelését, gondozását az erdőgazdaság, a főerdészetek látják el. Ezenfelül az egyes erdőgazdaságoknak saját üzemi vadászterületük is van. A rengeteg tavon a horgászatot horgász egyesületek intézik, nem tartoznak az erdészethez. A vadállomány mennyiségére vonatkozóan egy nagy erdőgazdaság adatait rögzíteném: összterület 521 000 ha, becsült vadállomány: 4000—5000 db szarvas, 3500—5000 db vaddisznó, 15 000 db őz, 150 db dámszarvas, 400 db jávorszarvas, 2000 db nyírfajd és császármadár — fácán, fogoly és nyúl igen kevés.

Jellemző a vadászati lehetőségre, hogy az erdőgazdaság vadászhai 66⁰/₀-ban nagyvadra golyósfegyverrel és 34⁰/₀-ban apróvadra sörétes fegyverrel tudnak vadászni. Az erdészetek, erdőgazdaság és a vadászok közötti kapcsolatról panaszos szót nem hallottunk, ami valószínűleg abból adódik, hogy az erdőgazdaság igyekszik olyan nagyvadállományt fenntartani, amely nem okoz érzékeny erdőgazdasági kárt, másrészt olyan dús, sűrű a mesterséges és természetes felújulás, hogy kibírja, kinövi az esetleges károsítást.

Lengyelországban az erdészeket és faiparosokat közös egyesületben tömöríti a SITLID, az erdőgazdasági és faipari mérnökök, technikusok egyesülete. A tudományos egyesületek vonatkozásában: a NOT megfelel az MTESZ-nek. A vajdaságban, ahol jártunk, a tudományos egyesületeknek összesen 85 000 tagja van, akik 820 helyi egyesületben tevékenykednek. A helyi erdészeti egyesületnek pl. 1000 tagja van, akik a három évenkénti megyei küldöttértékekezletre 100 tag után egy főt küldenek. Az egyesület helyi csoportja társadalmi munkában végzi feladatát és csak a NOT megyei szervének van függetlenített titkára, aki adminisztratív személyzettel koordinálja, organizálja a tagegyesületek munkáját.

Nem lenne teljes beszámolómnk, ha nem szólnánk azokról, akik Lengyelországban fáradoztak tanulmányutunk sikeréért. Mindenekelőtt köszönettel tartozunk az utunk során mindig velünk tartózkodó, szervező, lebonyolító és gépkocsivezetést is végző nagyon kedves lengyel kollégáknak, Sewerin Marek kutató erdőmérnöknek, Nikodem Godera-nak, az egyesület főtitkárának és Marian Kowalski-nak, az egyesület titkárának, valamint mindazoknak az erdészeti, faipari, természetvédelmi szakembereknek, akik olyan szívélyesen, nagy szeretettel fogadtak bennünket és mutatták be munkájukat, a területeket, az érdekességeket. Sokat hallottunk a lengyel—magyar barátságról, annak nagyságáról, de most saját magunk is éreztük, valóban van ilyen.